

ETNOMUZIKOLOGIJA

Duhovno-glazbeno blago iz Hercegovine

Ostale korizmene popijevke
Don Niko Luburić, Mostar

(Nastavak)

Premda je korizma razdoblje povlačenja i razmišljanja, kršćanin, ipak, ne može ostati potpuno izvan zajednice. Brojni se, naime, sadržaji obavljaju u zajednici. Molitvom i pjevanjem iskazivalo se zajedništvo s drugima, a temelj zajedništva je Krist koji trpi. U zajednici i pojedinačno korizmene su popijevke izraz stanja duha koji je pokorom ponirao u muku i smrt Kristovu. Zato su se pjesme korizmenoga razdoblja pjevale s osobitom tugaljivošću.

U ovogodišnjem broju *Svete Cecilije* (god. LXIII, 1993., br. 1, str. 7.), zabilježio sam kako su se u Hercegovini uz *Gospin plač* pjevale i druge korizmene popijevke. "Iako su te popijevke duhovnoga sadržaja, nisu se pjevale u crkvi, nego po kućama, na radnom mjestu kod kuće ili u polju, u brdu kod ovaca, na zajedničkim sastancima itd." Te popijevke, koje sam i dalje nastavio zapisivati, najviše se odnose, što je i za očekivati, na Mariju i Isusa. Bol Isusova i Marijina doživljava se kao obred koji se ponovno zbiva, zato njihove patnje nisu samo stanovito povijesno prisjećanje.

U pjesmi *Pošetale tri Marije* (koja se prema iskazu Anice Matuško iz župe Neum pjevala na Veliki petak), kao i u evanđeoskom izvješću (usp. Lk 24, 1-8), žene idu na grob. Ne radi se, dakle, o jednoj ženskoj osobi, koja je pošla na grob da bi pomazala mrtvo Isusovo tijelo, već o više ženskih osoba. U naslovu i tekstu pjesme *Pošetale tri Marije* spominju se tri žene – Marije. Dok evanđelist Luka spominje "dva čovjeka" koji ženama navješćuju novu zbilju – Uskrsnuće Isusovo – u pjesmi *Pošetale tri Marije* govori se o "mladom" koje na grobu sjedi. "Mlado" vjerojatno označava anđela koji hrabri žene te im govori o Uskrsnuću Isusovu.

Motiv Isusova groba susreće se i u pjesmi *Pošla Gospa slavnom grobu*. Međutim, dok se u Lukinom evanđelju i u pjesmi *Pošetale tri Marije* radi o više ženskih osoba, ovdje Gospa, majka Kristova, u plaču i uzdasima ide prema grobu, obraća se svetom križu:

*Svetom križu: Slavno drvce,
Pusti nami svete kite,
Od Isusa Božjeg Sina!*

Po križu se mogu dobiti darovi milosrđa i spasenja, koji se u pjesmi izriču metaforički: "svete kite".

Kad je riječ o križu, Blažena se Djevica solidarizira sa Sinom kao Suotkupiteljica, u pjesmi *Oj, Djevice plemenita*, ona mu želi pomoći nositi križ i krv proliti:

*Daj mi, Sinko, križ poniti,
Ja ću za te krv proliti.*

Ta je želja izražena gotovo istim stihovima i u pjesmi *Oj, nediljče, Božji danče*:

*Daj m', Isuse, križ poniti,
Ja ću svoju krv proliti.*

Križ i prolijevanje krvi uzrokovani su grijehom tijela kako govore stihovi već navedene pjesme *Oj, Djevice plemenita*:

*Ajme tilo, jedno bilo,
Što su skoro sa mnom bilo,
Niti ti Boga molit,
Niti ti Boga postit,
Već se jesti zguzgusnulo.*

Neprijeporno je da spomenuti stihovi, gledajući eshatološki, govore o besmrtnoj duši koja čeka konačni sud, ali naglašena je važnost kreposna života čovjeka ovdje, na zemlji; čovjek u svom spasenju sudjeluje na zemlji kao tjelesno, ali i slobodno biće, kako je to davno jasno kazao sv. Augustin: "Bez tebe sam te stvorio, ali te bez tebe neću spasiti". Čovjek je, dakle, biće pred Bogom odgovorno za sebe. Odgovorno se opredjeljuje za Boga ili za zlo, grijeh. Za grešnoga se čovjeka zauzima Gospa:

*Koja kleči na kolinam,
Moli Sina Gospodina
Da grišnjicim grija prosti:
Prosti, sinko, prosti, diko,
Svim grišnjicim grij oprosti.*

Isus je ne može poslušati, jer se mnogi kršćani ne drže "prave vire i istine", teški su grešnici, nisu daleko od pakla.

Ipak, ima pojedinaca koji se obraćaju Isusu kao u pjesmi *Faljen Isus, dvor nebeski* gdje mole od Boga milost koja čisti dušu, kako bi pak sačuvali svoju povezanost s Bogom, kršćani se utječu i Mariji:

*Oj Marijo, oj Marijo,
Koliko bi sretna bila
Da ne budem sagrišila.*

Ima prigoda kad oni veličaju Isusa i Mariju a istodobno upućuju molitve anđelu čuvaru:

*Bog je meni tebe da,
Za čuvara odabra,
Da me čuvaš, da me braniš,
Da mi dušu grij ne rani.*

Ovi stihovi svojim sadržajem podsjećaju na molitvu *Anđele, čuvaru mili*, koja se ne moli samo u korizmi, već kroz cijelu godinu u pobožnim obiteljima Hercegovine. Anđeoska se pomoć moli i u pjesmi *Oj nebeski Božj' anđele*:

*Ja se ozdal predam tebi
Da u zloću upa ne bi.
Čuvaj, vladaj i upravljaj,
Nikad mene ne ostavljaj,
Da ću vazda sretna biti
I u raju pribivati.*

Prebivanje u raju pretpostavlja naša djela učinjena na zemlji. Ta se djela uzimaju kao kriterij konačnog suda. Vjernik u svojoj pobožnoj mašti zamišlja svetoga Petra koji prihvaća ili odbija duše od raja, zavisno što su učinile za vrijeme ovoga života. U raj nije pustio one koje su druge potkradale. Sve se ovo odvija u kontekstu predstavljanja svetoga Petra kao graditelja crkve, kako glasi i pjesma *Sveti Pero crkvu gradi*. Ovu mi je pjesmu ispjevala Kata Dodig r. Ilić iz Zvirica, župa Humac. Pjesmu istog naslova i u nešto kraćoj verziji zabilježio sam u Studencima kod Ljubuškog.

U ovoj potonjoj razlog zašto duše ne mogu u raj je kletva Isusom, njegovom krvlju, njegovom mukom i ranom:

*O Marijo, majko moja,
Kako ću in oprostiti?
Kad se vazda momlom konu,
Krvu mojom, mukom mojom,
Ranom mojom svakojakom.*

Međutim, ima i onih koji Isusove rane doživljavaju kao svoje. Među njih se ubraja mučenica sveta Kata. Ona se potpuno poistovjećuje sa Sinom Marijinim:

*Ne bole me rane moje,
Već me boli Sin Marijin.*

Sveta Kata, poput orijaša kršćanstva svetoga Pavla, nadopunjava u svom tijelu ono što nedostaje ranama Kristovim, oni pak koji nisu dostigli duhovnu razinu svete Kate i svetoga Pavla, utječu se Isusu kao svom pokoju:

*O Isuse, moj pokoju,
Koć' iskazat ljubav tvoju?
I za moju dušu mrti,
Da otkupim sve od smrti.
Gledaj, moja dušo, muke
Od kruničke ljute ruke.*

Pjesma je nejasna, uz muke spominje se grijeh za koji treba krv prolići.

1. Prvi stih popijevke: POŠETALE TRI MARIJE
(Posebni naslov):

PJEVAČ:

Ime i prezime: ANICA MATUŠKO

Starost: 54 godine

Zvanje: domaćica

Rodom iz: Borut, župa D. Hrasno

Ostali podaci o pjevaču: djev. prezime Maslač

ZAPIS:

Datum: 29. travnja 1993. godine

Mjesto: Duži, Mečinak, župa Neum

Pokrajina: Hercegovina

Ime zapisivača: Niko Luburić, svećenik mostarske biskupije

Tiskano (da - ne): ne

$\text{♩} = 69$
 Po - še - ta - le tri Ma - ri - je,
 tri Ma - ri - je
 se - stre mi - le.

Pošetale tri Marije

Tri Marije sestre mile.

One nose sveti busak

I u busku svete masti

Da pomažu svete rane,

Svete rane Isusove.

Kad su bile blizu groba,

One su to govorile

Koja dođe blizu groba,

Neka digne s groba kamen.

Kad su bile blizu groba,

Kad na grobu mlado sjedi,

One su se ozbjegnule,

Progovara mlado s groba:

"Ne bojte se tri Marije,

Tri Marije, sestre mile!

Ja znam kud idete,

Ja znadem šta tražite.

Vi tražite Božjeg groba

I u grobu Božjeg Sina.

I u grobu Božjeg Sina

Isukrsta Gospodina!
 Evo ima treći danak
 Da je Isus uskrsnuo,
 Na nebesa izašao,
 Pozdravio Petra, Pavla,
 Pozdravio Petra, Pavla
 I Ivana vele draga.”
 Da mu tijelo blagoslove,
 Sveto tijelo od pšenice,
 Sveto tijelo od pšenice,
 Slavnu krvcu od lozice,
 O Isuse, budi hvaljen
 Po sve vijeke vjekov’. Amen.

2. Prvi stih popijevke: POŠLA GOSPA SLAVNOM GROBU
 (Posebni naslov):

PJEVAČ:

Ime i prezime: RUŽA LUBURIĆ
Starost: 73 godine
Zvanje: domaćica
Rodom iz: Studenci
Ostali podaci o pjevaču: kći pok. Ante (Brke)

ZAPIS:

Datum: 29. travnja 1993. godine
Mjesto: Studenci
Pokrajina: Hercegovina
Ime zapisivača: Niko Luburić, svećenik mostarske biskupije
Tiskano (da - ne): ne

Po - šla Go - spa sla-vnom gro - bu,

u - zdi - šu - ci i pla - ču - ci.

Pošla Gospa slavnom grobu
 Uzdišući i plačući,
 Svetom križu primičući,
 Svetom križu: “Slavno drvce,
 Pusti nami svete kite,
 Od Isusa Božjeg Sina!”
 Ovo Gospa govorila,
 Više mrtva, nego živa.
 Ajde putuj, moj putnjiče,
 Moj putnjiče, pravedniče,

Bogu ćeš ti putovati,
 S anđelin ćeš vjekovati,
 A z dobrin ćeš uživati
 Sine Božji, budi faljen,
 Sine Božji, budi faljen
 Po sve vijeke vjekov. Amen.

3. Prvi stih popijevke: OJ DJEVICE PLEMENITA
 (Posebni naslov):

PJEVAČ:

Ime i prezime: KATA DODIG
Starost: 69 godina
Zvanje: domaćica
Rodom iz: Zvirići, župa Humac
Ostali podaci o pjevaču: djev. prezime Ilić

ZAPIS:

Datum: 29. travnja 1993. godine
Mjesto: Zvirići, župa Humac
Pokrajina: Hercegovina
Ime zapisivača: Niko Luburić, svećenik mostarske biskupije
Tiskano (da - ne): ne

Oj Dje - vi - ce ple - me - ni - ta,

oj ru - ži - ce o - zo - ri - ta.

Oj Djevice plemenita,
 Oj ružice ozorita.
 Oj studenče vode žive,
 Po čistoći slavne Dive.
 Pusti na nas slavne trake
 Od milosti Majke take!
 Virujmo temeljito
 Da ti moreš stanovito
 U Isusa milost prosi,
 Isus će nam grij oprostit.
 Oj čoviče, Božja silo,
 Ne čini se odveć veći.
 Jer ti moreš zemlji leći,
 Po tebi će crvi teći,
 Ali ne znaš tužan brate
 Šta te čeka malo potlje,
 Crna peča straovita,

Mrkla magla od svako uda,
 Bijeli danak ni od kuda,
 Griješnik leži na postelji,
 Sve mu moći pomanjkaše
 I braća ga odbigoše.
 Niko šnjime ne ostaše,
 Već njegova udna djela.
 Ako bi mu prava bila,
 Od nji bi mu pomoć bila.
 Sve se duša s tilom kara,
 Ajme tilo, jadno bilo,
 Što su skoro sa mnom bilo,
 Nitil tide Boga molit,
 Nitil tide posta postit,
 Već se jesti zguzgusnulo,
 Na nozdrve mirisalo,
 Mrtve kosti pritresalo.
 Uzmrkoše oko vrata,
 Gospa kleči vanka grada.
 Gospa kleči vanka grada,
 Ona čeka Sinka draga,
 Daj mi, Sinko, križ poniti,
 Ja ću za te krv proiliti.
 Isus joj se ne ispriči,
 Već joj reče ove riči:
 "Oj Marijo, Majko moja,
 Ne mogu ti križa dati
 Dok ne dođu moji oci,
 Moji oci i proroci,
 Dok vidili šta će oni,
 Šta će oni govoriti."
 S križa će sunce sjati,
 Po svem svitu obasjati.
 Marijino pozdravljenje
 Nami bilo na spasenje.
 Sine Božji budi faljen
 Po sve vike vikon. Amen.

(Nastavak slijedi)

OBAVIJEST PRETPLATNICIMA

Obavještavam štovane pretplatnike da će pretplata za 1994. godinu iznositi 10 DEM a pojedinačni broj 2,5 DEM (preračunato u HRD na dan uplate). Lijepo molimo vjerne nam pretplatnike da bi **pret-platu** izvršili na početku a ne na svršetku godine. Budući da je zbog rata jedan dio pretplatnika otkazao pretplatu, to se obraćamo svim ljubiteljima crkvene glazbe da svaki nađe barem jednog novog pretplatnika. Unaprijed zahvaljujemo.

Uredništvo i uprava

O hrvatskim rômarskim bistričkim popijevkama iz Međimurja

Miroslav Vuk, Zagreb

(Nastavak)

SVĚTLO NEBO, ŠIROKA ZEMLJA (Velikomêšna)

$\text{♩}=96$ (30")
 Umjerenost (vižarica sama)

Svê - tlo ne - bo, ši - ro - ka ze - mlja,
 gda Ma - ri - ja, ne - bê - ska Go - spa,

sve se ve - se - li
 v - ne - bo za - stu - pi.

(Puk) $\text{♩}=60$ (32")

Po - de - li nam svô mi - lo - šću,

Djê - va Ma - ri - ja, pre - mi - lo - sti - vna!

$\text{♩}=54$ (10")

(Maj - ka Bi - stri - čka!)

1. Svêtlo nebo, široka zemlja, sve se veseli
 gda Marija, nebêska Gospa, v nebo zastupi.
 Podeli nam svô milošću,
 Djêva Marija, premilostivna!